

Zásada zákazu reformationis in peius v insolvenčním řízení

Jestliže odvolací soud na základě odvolání podaného dlužníkem proti usnesení insolvenčního soudu o zrušení schváleného oddlužení a (současně) o zastavení insolvenčního řízení (proto, že dlužníkův majetek je pro uspokojení věřitelů v konkursu zcela nepostačující) dospěje k závěru, že odvolací soud schválené oddlužení správně zrušil, ale nebyly splněny předpoklady pro zastavení insolvenčního řízení (např. proto, že dlužník má majetek, z něž v konkursu mohou být uspokojeni jeho věřitelé), je oprávněn změnit odvoláním napadené usnesení ve výroku o zastavení řízení tak, že na majetek dlužníka se prohlašuje konkurs; nejde o porušení zákazu „změny k horšímu“ (reformationis in peius).

(Usnesení Nejvyššího soudu České republiky č.j. 29 NSČR 22/2024-B-86 ze dne 17.6.2025)

Nejvyšší soud rozhodl v insolvenční věci dlužníků R. B. a J. B., vedené u Krajského soudu v Ostravě - pobočky v Olomouci pod sp. zn. KSOL 41 INS 16436/2019, o zrušení schváleného oddlužení, o dovolání dlužníků, zastoupených JUDr. M.H., advokátem, se sídlem v B., proti usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 17. srpna 2023, č. j. KSOL 41 INS 16436/2019, 2 VSOL 360/2023-B-70, tak, že dovolání se zamítá.

Z odůvodnění:

I. Dosavadní průběh řízení

1. Usnesením ze dne 6. června 2023, č. j. KSOL 41 INS 16436/2019-B-55, Krajský soud v Ostravě - pobočka v Olomouci (dále jen „insolvenční soud“):

[1] Zrušil schválené oddlužení dlužníků (manželů R. B. a J. B.) pro nepoctivý záměr (bod I. výroku).

[2] Zastavil insolvenční řízení (bod II. výroku).

[3] Zprostil insolvenčního správce (M. Šváb - insolvenční správce a spol.) funkce (bod III. výroku), schválil odměnu a hotové výdaje insolvenčního správce (bod IV. výroku) a dlužníkům uložil zaplatit náhradu nákladů řízení státu (bod V. výroku).

2. Insolvenční soud přitom vyšel z toho, že:

[1] Usnesením ze dne 16. října 2019, č. j. KSOL 41 INS 16436/2019-A-8, (mimo jiné) zjistil úpadek dlužníků a povolil jim oddlužení.

[2] Usnesením ze dne 2. dubna 2020, č. j. KSOL 41 INS 16436/2019-B-12, (mimo jiné) schválil oddlužení dlužníků plněním splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty. Dlužníku současně uložil hradit zálohovou splátku ve výši 6 000 Kč měsíčně. Po přepočtu tzv. referenční splátky měl případně doplatit nedoplatek vyčíslený insolvenčním správcem na základě předloženého daňového priznání a dalších potřebných listin.

[3] Dlužník, jenž uplatňuje tzv. paušální režim, přes výzvy insolvenčního správce a insolvenčního

soudu nedoložil přehled svých příjmů, doklady o skutečných nákladech souvisejících s podnikáním, ani přehled úhrad sociálního a zdravotního pojištění.

[4] Dne 30. června 2022 uzavřel dlužník s T. R. (dále jen „T. R.“) písemnou dohodu o narovnání, na jejímž základě nabyl majetek specifikovaný v této dohodě (vybavení zahradního rodinného centra), a současně na vypořádání všech nároků a závazků při jejím podpisu uhradil částku 125 000 Kč.

[5] Po schválení oddlužení vznikl dlužníkům dluh vůči České průmyslové zdravotní pojišťovně (dlužníku ve výši 46 275 Kč a dlužnici ve výši 5 409 Kč).

[6] Úhradu tohoto dluhu dlužnice doložili dlužníci dne 11. října 2022. Doklad o úhradě dluhu dlužníka (který ke dni 10. října 2022 činil 72 303 Kč) přislíbili zaslat do konce října 2022, což neučinili.

[7] Přípisem ze dne 12. března 2023 dlužník sdělil insolvenčnímu správci, že neměl žádné výdaje a neplatil sociální ani zdravotní pojištění.

[8] K 20. březnu 2023 činil dluh dlužníka vůči České průmyslové zdravotní pojišťovně částku 85 628 Kč.

[9] Dne 22. března 2023 sdělila Česká správa sociálního zabezpečení, že za dlužníkem eviduje dluh na sociálním pojištění po schválení oddlužení ve výši 84 558 Kč.

[10] Ve zprávě o plnění oddlužení ze dne 31. března 2023 insolvenční správce vyčíslil nedoplatek na splátkách částkou 17 256 Kč.

[11] Dne 26. dubna 2023 dlužník uhradil České průmyslové zdravotní pojišťovně částku 90 000 Kč a na účet Okresní správy sociálního zabezpečení Jeseník částku 78 876 Kč.

3. Insolvenční soud na tomto základě – vycházející z § 398b odst. 6, § 412 odst. 1 a § 418 zákona č. [182/2006](#) Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona) – dospěl k následujícím závěrům:

4. Dlužníci podstatným způsobem porušili své povinnosti. Dluh na zálohových splátkách, nepředloženi potřebných listin a pasivní přístup k výzvám k předložení listin potřebných pro výpočet doplatku na splátkách odůvodňují zrušení oddlužení podle § 418 odst. 1 písm. a/ insolvenčního zákona.

5. Na dluh u České správy sociálního zabezpečení zbývá doplatit 5 682 Kč a je tudíž dán i důvod pro zrušení oddlužení podle § 418 odst. 1 písm. b/ insolvenčního zákona.

6. Není akceptovatelné, aby dlužníci, kteří učinili čestné prohlášení podle § 392 odst. 1 písm. d/ insolvenčního zákona a byli poučeni o svých povinnostech podle § 412 insolvenčního zákona, uzavírali smlouvu o narovnání, nabývali z ní majetek a na vyrovnání hradili 125 000 Kč. Tvrzení dlužníků, že šlo o finanční prostředky jejich dcery, nebylo prokázáno.

7. Nadto dlužník uvedenou částku uhradil v hotovosti při podpisu smlouvy, a také v hotovosti uhradil České průmyslové zdravotní pojišťovně a České správě sociálního zabezpečení dluhy vzniklé po schválení oddlužení. Na výzvy k doložení svých příjmů a výdajů souvisejících s podnikatelskou činností však nereagoval. Že s podnikáním nemá žádné výdaje, sdělil, až když vyšly najevo skutečnosti ohledně zahradního centra.

8. Dlužník přitom podniká v oboru přípravných a dokončovacích stavebních prací a specializovaných

stavebních činností. V takovém oboru nelze vytvářet zisk, aniž by vznikaly výdaje (náklady na dopravu, pracovní nářadí a nástroje apod.). Tvrzení o absenci výdajů souvisejících s podnikáním je proto nevěrohodné. Z jednání dlužníka naopak spíše vyplývá, že zatajuje své příjmy.

9. Insolvenční soud tak má též důvodné pochybnosti o poctivosti dlužníků, což odůvodňuje zrušení oddlužení podle § 418 odst. 3 insolvenčního zákona.

10. Zároveň se zrušením schváleného oddlužení rozhodl insolvenční soud o zastavení insolvenčního řízení podle § 418 odst. 5 části věty první před středníkem insolvenčního zákona, s tím, že dlužníci nedisponují žádným majetkem, který by bylo možno zpeněžit v konkursu a nejsou splněny podmínky § 418 odst. 4 písm. a/ až c/ insolvenčního zákona.

11. K odvolání dlužníků Vrchní soud v Olomouci usnesením ze dne 17. srpna 2023, č. j. KSOL 41 INS 16436/2019, 2 VSOL 360/2023-B-70, potvrdil usnesení insolvenčního soudu v bodě I. výroku (první výrok) a změnil je v bodech II., III., IV. a V. výroku tak, že na majetek dlužníků prohlásil konkurs (druhý výrok).

12. Nad rámec skutkových zjištění insolvenčního soudu, s nimiž se ztotožnil, vyšel odvolací soud též z toho, že:

[1] Česká průmyslová zdravotní pojišťovna evidovala k 28. červenci 2023 vůči dlužníku pohledávku z titulu dlužného pojistného na veřejném zdravotním pojištění ve výši 6 510 Kč.

[2] Dne 1. srpna 2023 sdělila Česká správa sociálního zabezpečení, že dlužník má splatný nedoplatek na pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti za kalendářní rok 2022 ve výši 1 513 Kč a za měsíce leden až červenec 2023 ve výši 19 990 Kč.

[3] Poslední odměna insolvenčního správce byla uhrazena dne 31. března 2023. Na účtu majetkové podstaty byla ke dni 2. srpna 2023 deponována částka 8 167,50 Kč představující rezervu na zálohy na úhradu odměny a hotových výdajů insolvenčního správce. Insolvenční správce se s dlužníky dohodl, že bude čerpat dlužné zálohy z této rezervy. Dlužníci slíbili, že bude-li oddlužení pokračovat, rezervu doplní.

[4] Částku 17 256 Kč, představující rozdíl mezi uhrazenými zálohami a vypočítanou skutečnou výší srážek za rok 2021, dlužníci neuhradili.

[5] Dne 15. května 2022 uzavřeli T. R. a dlužník dohodu o narovnání, v níž prohlásili, že společně a nerozdílně realizovali rodinné zahradní centrum na (označeném) pozemku, do něhož vložili svůj majetek a prováděli nákupy služeb, materiálů a vybavení, jež si touto dohodou vyrovnávají. Rozhodli se, že vybudované rodinné zahradní centrum již nebudou společně využívat a dohodli se na vzájemném vypořádání všech nároků a závazků tak, že T. R. přenechá užívání rodinného zahradního centra dlužníku s (označeným) vybavením, (označené) vybavení si odveze a ponechá dlužníku finanční tržbu a nezaplacenou útratu za jeho rodinu a rodinné blízké, a dlužník za přenechání užívání rodinného zahradního centra zaplatí T. R. v hotovosti 125 000 Kč při podpisu této dohody.

[6] Podrobnosti k vypořádání zahradního centra si dlužník a T. R. sdělovali e-maily.

[7] V čestném prohlášení datovaném 21. června 2023 P. S. (dále jen „P. S.“) uvedl, že věnoval dlužníkům 125 000 Kč.

13. Na tomto základě odvolací soud – vycházející z § 395 odst. 1, § 398b, § 412 odst. 1 a § 418 insolvenčního zákona a ze závěrů označené judikatury – dospěl po přezkoumání napadeného usnesení k těmto závěrům:

14. Insolvenční soud správně zjistil, že dlužník podstatným způsobem porušil své povinnosti, že po schválení oddlužení vznikl oběma dlužníkům dluh na zdravotním a sociálním pojištění a (po částečné úhradě) nadále zůstal u České průmyslové zdravotní pojišťovny dluh ve výši 5 682 Kč. Proto důvodně uzavřel, že byly naplněny důvody pro zrušení schváleného oddlužení podle § 418 odst. 1 písm. a/, písm. b/ insolvenčního zákona. V odvolacím řízení však dlužník projevil aktivní snahu k nápravě neplnění povinností, jelikož doložil úhradu dluhu na zálohových splátkách i úhradu zbytku dluhu na zdravotním a sociálním pojištění; proto tyto důvody pro zrušení oddlužení odpadly.

15. Odvolací soud se též ztotožnil se závěrem insolvenčního soudu, že je dán důvod pro zrušení oddlužení podle § 418 odst. 3 insolvenčního zákona, neboť dlužníci v oddlužení nesledují poctivý záměr. Ani v odvolacím řízení se dlužníkovi nepodařilo prokázat, že výstavbu i vypořádání zahradního centra financovali P. S. a dcera dlužníků. Nedoložením dokladů o příjmech a výdajích souvisejících s podnikatelskou činností a jednáním ve vztahu k budování a provozování zahradního centra i při vypořádání práv a povinností k němu dlužník založil důvodné pochybnosti o své poctivosti v oddlužení. Správný je též závěr o důvodném podezření, že dlužník zatajuje příjmy.

16. Uzavřením dohody o narovnání vzal dlužník na sebe nový závazek v oddlužení, který nebyl schopen splnit. Eventuální nepřiznaný dar částky 125 000 Kč by pak byl zatajením příjmu, a tedy hrubým porušením povinností dlužníka v oddlužení.

17. Na rozdíl od insolvenčního soudu však měl odvolací soud za to, že nejsou splněny podmínky pro zastavení řízení, neboť dlužníci podle dohody o narovnání disponují majetkem, jehož hodnotu odhadují na cca 120 000 Kč. Proto v příslušném rozsahu změnil usnesení insolvenčního soudu tak, že na majetek dlužníků prohlásil konkurs.

II. Dovolání a vyjádření k němu

18. Proti usnesení odvolacího soudu, a to (posuzováno podle obsahu) proti jeho měnícímu výroku, podali dlužníci dovolání, jehož přípustnost vymezují ve smyslu § 237 zákona č. [99/1963 Sb.](#), občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“), argumentem, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení právní otázky, která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena, respektive právní otázky, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu, konkrétně jde o otázku zákazu reformationis in peius.

19. Dovolatelé namítají, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (dovolací důvod podle § 241a odst. 1 věty první o. s. ř.), a požadují, aby je Nejvyšší soud zrušil a věc vrátil insolvenčnímu soudu k dalšímu řízení.

20. V mezích uplatněného dovolacího důvodu argumentují dovolatelé k položené otázce následovně:

21. Stejný důkazní prostředek (dohodu o narovnání) vyhodnotil odvolací soud jinak než soud insolvenční, přičemž navzdory tvrzení svědků a dovolatelů z něj dovodil existenci majetku dovolatelů v hodnotě cca 120 000 Kč. Na tomto základě pak změnil usnesení insolvenčního soudu tak, že na majetek dovolatelů prohlásil konkurs. Tímto rozhodnutím odvolací soud zhoršil postavení dovolatelů a porušil tak zásadu zákazu změny rozhodnutí k horšímu. Prohlášení konkursu na jejich majetek je totiž pro dovolatele méně příznivé, přičemž odvolání proti usnesení insolvenčního soudu podali pouze dovolatelé.

22. Zásada zákazu reformationis in peius se prosazuje tím spíše, čím více se v řízení uplatňuje zásada oficiality. Insolvenční řízení je přitom ovládáno zásadou oficiality vyšší měrou než civilní sporné řízení. Z tohoto pohledu je tak lze zařadit mezi řízení trestně správní a řízení trestní. Z toho vyplývá, že zásada zákazu reformationis in peius by měla být uplatněna i při rozhodování odvolacího

soudu v insolvenčním řízení. K tomu dovolatelé odkazují na závěry rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 26. ledna 2023, sp. zn. 22 Cdo 2258/2021, jež podle nich dopadají i na insolvenční řízení.

III. Přípustnost dovolání

23. Pro dovolací řízení je rozhodné aktuální znění občanského soudního řádu.

24. S přihlédnutím k části první článku II. (Přechodná ustanovení) bodu 1. zákona č. [252/2024](#) Sb., kterým se mění zákon č. [182/2006](#) Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. [99/1963](#) Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. [119/2001](#) Sb., kterým se stanoví pravidla pro případy souběžně probíhajících výkonů rozhodnutí, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. [120/2001](#) Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. [312/2006](#) Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů, se pro dané insolvenční řízení uplatní insolvenční zákon ve znění účinném do 30. září 2024 i v době od 1. října 2024 [s výjimkou nastavenou pro § 75 a § 109 odst. 1 písm. c/ a § 412a odst. 3 insolvenčního zákona v části první článku II. (Přechodná ustanovení) bodu 2. a 3. zákona č. [252/2024](#) Sb.]. Insolvenční zákon v tomto znění je rozhodný i při zkoumání přípustnosti dovolání.

25. Dovolání je přípustné podle § 237 o. s. ř., když pro daný případ neplatí žádné z omezení přípustnosti dovolání vypočtených v § 238 o. s. ř. a v posouzení dovoláním předestřené právní otázky, na jejímž zodpovězení spočívá napadené rozhodnutí, jde o věc dovolacím soudem dosud beze zbytku neřešenou.

IV. Důvodnost dovolání

26. Vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), nejsou dovoláním namítány a ze spisu se nepodávají. Nejvyšší soud se proto - v hranicích dovoláním vymezené právní otázky - zabýval tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolateli, tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem, který k odvolání dovolatelů jednak potvrdil zrušení jejich schváleného oddlužení pro nepoctivý záměr a jednak změnil rozhodnutí insolvenčního soudu o zastavení insolvenčního řízení spolu s dalšími akcesorickými výroky tak, že na majetek dovolatelů prohlásil konkurs, aniž by aplikoval zásadu zákazu reformationis in peius.

27. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

28. Skutkový stav věci, jak byl zjištěn soudy nižších stupňů, dovoláním nebyl (ani nemohl být) zpochybněn a Nejvyšší soud z něj při dalších úvahách vychází.

29. Pro další úvahy Nejvyššího soudu jsou rozhodná následující ustanovení insolvenčního zákona:

§ 1 (insolvenčního zákona)

Předmět úpravy

Tento zákon upravuje

a/ řešení úpadku a hrozícího úpadku dlužníka soudním řízením některým ze stanovených způsobů tak, aby došlo k uspořádání majetkových vztahů k osobám dotčeným dlužníkovým úpadkem nebo hrozícím úpadkem a k co nejvyššímu a zásadně poměrnému uspokojení dlužníkových věřitelů,

b/ oddlužení dlužníka.

§ 5 (insolvenčního zákona)

Zásady insolvenčního řízení

Insolvenční řízení spočívá zejména na těchto zásadách:

a/ insolvenční řízení musí být vedeno tak, aby žádný z účastníků nebyl nespravedlivě poškozen nebo nedovoleně zvýhodněn a aby se dosáhlo rychlého, hospodárného a co nejvyššího uspokojení věřitelů;

(...)

§ 7 (insolvenčního zákona)

Použití občanského soudního řádu a zákona o zvláštních řízeních soudních

Nestanoví-li tento zákon jinak nebo není-li takový postup v rozporu se zásadami, na kterých spočívá insolvenční řízení, použijí se pro insolvenční řízení a pro incidenční spory přiměřeně ustanovení občanského soudního řádu týkající se sporného řízení, a není-li to možné, ustanovení zákona o zvláštních řízeních soudních; ustanovení týkající se výkonu rozhodnutí nebo exekuce se však použijí přiměřeně jen tehdy, jestliže na ně tento zákon odkazuje.

§ 418 (insolvenčního zákona)

Zrušení schváleného oddlužení

(1) Insolvenční soud schválené oddlužení zruší a současně rozhodne o způsobu řešení dlužníkovra úpadku konkursem, jestliže

a/ dlužník neplní podstatné povinnosti podle schváleného způsobu oddlužení, nebo

b/ v důsledku zaviněného jednání vznikl dlužníku po schválení oddlužení peněžitý závazek po dobu delší 30 dnů po lhůtě splatnosti, nebo

c/ dlužník není v důsledku okolností, které zavinil, po dobu delší než 3 měsíce schopen splácet v plné výši ani pohledávky podle § 395 odst. 1 písm. b/, jestliže vznikly po rozhodnutí o úpadku, anebo

d/ to navrhne dlužník.

(2) Má se za to, že dlužník zavinil vznik peněžitého závazku podle odstavce 1 písm. c/, byl-li k jeho vymožení vůči dlužníku nařízen výkon rozhodnutí nebo exekuce.

(3) Insolvenční soud schválené oddlužení zruší a současně rozhodne o způsobu řešení dlužníkovra úpadku konkursem také tehdy, vyjdou-li po schválení oddlužení najevo okolnosti, na jejichž základě lze důvodně předpokládat, že oddlužením je sledován nepoctivý záměr.

(4) Insolvenční soud nerozhodne spolu se zrušením oddlužení o způsobu řešení dlužníkovra úpadku konkursem, zjistí-li, že majetek dlužníka, aniž se přihlíží k věcem, právům a jiným majetkovým hodnotám vyloučeným z majetkové podstaty, je pro uspokojení věřitelů zcela nepostačující, ledaže

a/ návrh na povolení oddlužení byl podán společně s insolvenčním návrhem,

b/ dlužník požádal, aby byl způsobem řešení jeho úpadku konkurs, a

c/ zaplatil zálohu na náklady insolvenčního řízení, stanovil-li mu soud povinnost k její úhradě podle § 108 odst. 2 a 3.

(5) Jestliže insolvenční soud nerozhodne o způsobu dlužníkovy úpadku konkursem podle odstavce 4, insolvenční řízení zastaví; současně rozhodne o odměně insolvenčního správce a jeho nákladech a zproští insolvenčního správce jeho funkce. Nebyla-li osobě podle § 390a odst. 1 písm. a/ dosud vyplacena odměna za sepis a podání návrhu na povolení oddlužení anebo také insolvenčního návrhu podle § 390a odst. 3, insolvenční soud současně uloží dlužníkovi povinnost ji uhradit, byla-li uplatněna podle § 390a odst. 5.

(6) Na základě upraveného seznamu pohledávek lze po zastavení insolvenčního řízení zahájeného na základě insolvenčního návrhu podaného věřitelem podat návrh na výkon rozhodnutí nebo exekuci pro zjištěnou neuspokojenou pohledávku, kterou dlužník nepopřel; toto právo se promlčí za 10 let od zastavení řízení podle odstavce 5.

(7) Rozhodnutí podle odstavce 1 a 3 může insolvenční soud vydat, jen dokud nevezme na vědomí splnění oddlužení. Učiní tak po jednání, které insolvenční soud nařídí vždy, navrhl-li to insolvenční správce nebo věřitel nebo trvá-li na něm dlužník. Platí, že dlužník na jednání netrvá, jestliže se tak přes výzvu insolvenčního soudu nevyjádří do 10 dnů ode dne, kdy mu byla doručena. K tomuto jednání insolvenční soud předvolá dlužníka, insolvenčního správce, věřitelský výbor a věřitele, který zrušení oddlužení navrhl. Rozhodnutí podle odstavce 1 písm. a/ až c/ může insolvenční soud vydat i bez návrhu.

(8) Proti rozhodnutí podle odstavce 1 a 3 mohou podat odvolání pouze osoby uvedené v odstavci 7. Proti rozhodnutí o zastavení řízení mohou podat odvolání osoby uvedené v odstavci 7 a přihlášení věřitelé; právní mocí rozhodnutí se insolvenční řízení končí.

30. Projednávanou problematikou, ovšem zejména ve vztahu k postavení přihlášeného věřitele, se Nejvyšší soud zčásti zabýval již v usnesení ze dne 29. července 2021, sen. zn. 29 ICdo 129/2020, uveřejněném pod číslem 32/2022 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek, v němž učinil, mimo jiné, následující závěry k výkladu § 396, § 405 a § 418 insolvenčního zákona, ve znění účinném od 1. července 2017:

[1] Úprava, která v případech, v nichž je dán důvod nezahajovat režim řešení úpadku dlužníka oddlužením (nepovolovat oddlužení), nebo povolené oddlužení ukončit (před anebo po schválení oddlužení), při současné majetkové nedostatečnosti dlužníka v intenzitě odpovídající diki § 308 odst. 1 písm. d/ insolvenčního zákona, ústí ve vydání usnesení o zastavení insolvenčního řízení, má podle záměru zákonodárce vést ke zjednodušení (zkrácení) celého procesu tam, kde je již v době rozhodování insolvenčního soudu (o nepovolení oddlužení nebo o jeho zrušení) zjevné, že po prohlášení konkursu dojde k jeho zrušení podle § 308 odst. 1 písm. d/ insolvenčního zákona.

[2] Má-li usnesení o zastavení insolvenčního řízení podle § 396 odst. 2, § 405 odst. 3 a § 418 odst. 5 insolvenčního zákona, ve znění účinném od 1. července 2017, též účel jako prohlášení konkursu na majetek dlužníka a jeho následné zrušení podle § 308 odst. 1 písm. d/ insolvenčního zákona (je-li usnesení o zastavení insolvenčního řízení v těchto případech „náhradou“ za usnesení o prohlášení konkursu a usnesení o zrušení konkursu na majetek dlužníka proto, že pro uspokojení věřitelů je majetek dlužníka zcela nepostačující), pak odtud také plyne, že z hlediska účinků nepopření zjištěné pohledávky dlužníkem na tom přihlášený věřitel nemůže být (neměl by být) hůře, než kdyby insolvenční soud konkurs na majetek dlužníka nejprve prohlásil a poté zrušil dle § 308 odst. 1 písm. d/ insolvenčního zákona.

31. Námitkou rozhodnutí odvolacího soudu v rozporu se zásadou zákazu reformationis in peius v

poměrech rozhodování o zrušení schváleného oddlužení pro nepoctivý záměr se pak Nejvyšší soud zabýval v usnesení ze dne 27. března 2024, sen. zn. 29 NSČR 91/2023. V něm posuzoval procesní stav, kdy insolvenční soud dospěl k závěru, že dlužníci sledovali oddlužením nepoctivý záměr, ale tento důvod zrušení schváleného oddlužení neuvedl ve výroku usnesení. Odvolací soud se ztotožnil s důvody, pro něž insolvenční soud zrušil schválené oddlužení dlužníků, přičemž výrok usnesení insolvenčního soudu změnil (jen) tak, že se schválené oddlužení ruší pro nepoctivý záměr.

32. Nejvyšší soud v uvedené věci považoval za podstatné, že insolvenční soud materiálně posoudil důvody pro zrušení schváleného oddlužení dlužníků shodně se soudem odvolacím a pochybil (jen) tím, že (zjištěnou) nepoctivost dlužníků nepromítl do výroku usnesení. Odvolací soud, který vyhodnotil závěry insolvenčního soudu jako správné, dovolateli zpochybňovanou změnou (doplněním o nepoctivý záměr) výroku insolvenčního soudu ono pochybení (jen) napravil (v souladu s usnesením Nejvyššího soudu ze dne 26. ledna 2023, sen. zn. 29 NSČR 43/2022, uveřejněným pod číslem 92/2023 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, vyjádřil procesně předepsaným způsobem ve výroku rozhodnutí).

33. Zároveň měl Nejvyšší soud v daných souvislostech za neopodstatněnou (vzhledem k účelu insolvenčního zákona a povaze insolvenčního řízení) též argumentaci dovolatelů založenou na „zásadě dispoziční“. Z § 418 insolvenčního zákona totiž zjevně plyne, že insolvenční soud zruší schválené oddlužení při splnění tam určených předpokladů, tj. bez ohledu na skutečnost, zda takový postup (případně) navrhne některý z účastníků insolvenčního řízení či insolvenční správce; okolnost, že odvolací soud ve věci rozhodoval na základě odvolání dlužníků, na povaze rozhodnutí soudů obou stupňů o zrušení schváleného oddlužení (a jim předcházejícího řízení) nic nemění.

34. Tyto závěry se obdobně uplatní i v projednávané věci, v níž bylo rovněž schválené oddlužení dovolatelů zrušeno pro nepoctivý záměr. Řešení jejich úpadku tímto sanačním způsobem tedy neobstálo. Ostatně proti prvnímu výroku napadeného usnesení dovolatelé ani žádnou argumentaci neuplatnili.

35. Přezkoumávané rozhodnutí odvolacího soudu o přeměně oddlužení v konkurs (proti němuž směřují námitky dovolatelů) spočívá na závěru (odlišném od soudu insolvenčního), že majetek dlužníků je dostačující k tomu, aby mohlo insolvenční řízení, v němž je řešen jejich úpadek, pokračovat konkursem (tzn., že s ohledem na majetek dlužníků lze při konkursu očekávat další plnění ve prospěch věřitelů).

36. Jak se podává z § 418 odst. 1, odst. 3 insolvenčního zákona, se zrušením schváleného oddlužení se zásadně (jako pravidlo) pojí jako akcesorický výrok rozhodnutí o způsobu řešení dlužníkovy úpadku konkursem.

37. Toliko, nemá-li dlužník dostatečný zpeněžitelný majetek pro (byť částečné) další uspokojení věřitelů v pokračujícím insolvenčním řízení (v němž by byl jeho úpadek řešen konkursem) a zároveň, nejsou-li splněny podmínky podle § 418 odst. 4 písm. a/ až c/ insolvenčního zákona, nelze spolu se zrušením oddlužení rozhodnout o způsobu řešení dlužníkovy úpadku konkursem. V takovém případě pak podle § 418 odst. 5 insolvenčního zákona soud insolvenční řízení zastaví.

38. Insolvenční zákon tedy předpokládá dva způsoby řešení stavu insolvenčního řízení, kdy již pro zákonné důvody (uvedené v § 418 odst. 1, odst. 3 insolvenčního zákona) nelze nadále řešit úpadek dlužníka oddlužením (což se projeví rozhodnutím o zrušení schváleného oddlužení), a to primárně v závislosti na zjištění o (ne)existenci dlužníkovy zpeněžitelného majetku postačujícího pro uspokojení věřitelů [případně (ne)splnění podmínek podle § 418 odst. 4 písm. a/ až c/ insolvenčního zákona], a to buď akcesorický výrok o prohlášení konkursu na majetek dlužníka nebo akcesorický výrok o zastavení insolvenčního řízení.

39. Závěr Nejvyššího soudu o nedůvodnosti argumentace zásadou dispoziční vzhledem k účelu insolvenčního zákona a povaze insolvenčního řízení (ve shora citovaném usnesení sen. zn. 29 NSČR 91/2023) se proto uplatní nejen na rozhodnutí o zrušení schváleného oddlužení podle § 418 odst. 1, 3 insolvenčního zákona, ale též na jeho akcesorický výrok podle § 418 odst. 3 až 5 (o prohlášení konkursu na majetek dlužníka nebo o zastavení insolvenčního řízení).

40. Jinak řečeno, jestliže odvolací soud na základě odvolání podaného dlužníkem proti usnesení insolvenčního soudu o zrušení schváleného oddlužení a (současně) o zastavení insolvenčního řízení (proto, že dlužníkův majetek je pro uspokojení věřitelů v konkursu zcela nepostačující) dospěje k závěru, že odvolací soud schválené oddlužení správně zrušil, ale nebyly splněny předpoklady pro zastavení insolvenčního řízení (např. proto, že dlužník má majetek, z něž v konkursu mohou být uspokojeni jeho věřitelé), je oprávněn změnit odvoláním napadené usnesení ve výroku o zastavení řízení tak, že na majetek dlužníka se prohlašuje konkurs; nejde o porušení zákazu „změny k horšímu“ (reformationis in peius).

41. K argumentaci dovolatele závěry rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 2258/2021 Nejvyšší soud uvádí, že tyto závěry nejsou přenositelné do poměrů insolvenčního řízení upraveného insolvenčním zákonem. V insolvenčním řízení, jehož určujícím znakem je četnost věřitelů, jejichž práva a povinnosti se vypořádávají insolvenčním zákonem předepsaným způsobem, by uplatnění oněch závěrů prakticky znemožnilo dosažení zákonem sledovaného účelu (srov. § 1 insolvenčního zákona). K akcentu kladenému (ve vztahu k věřitelům) na předepsaný způsob vypořádání, i když podávají opravný prostředek jen ve svůj prospěch, srov. např. též důvody usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. září 2023, sen. zn. 29 NSČR 165/2022, uveřejněného pod číslem 81/2024 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek, zejména pak odstavce 67 až 70 jeho odůvodnění).

42. Kdyby měl být výklad příslušných ustanovení občanského soudního řádu v rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 2258/2021 [upřednostňující zákaz „změny k horšímu“ (reformationis in peius) před zákonem předepsaným „způsobem vypořádání“] pokládán pro sporná řízení za všeobecně platný, bránilo by takové jejich přiměřené aplikaci v insolvenčním řízení pravidlo formulované v § 7 insolvenčního zákona. Takový postup by totiž byl v rozporu se základními zásadami insolvenčního řízení, zejména se zásadou promítnutou v § 5 písm. a/ insolvenčního zákona.

43. Ostatně, závěry označeného rozhodnutí bylo (bezúspěšně) argumentováno i ve věci, jež vyústila ve vydání shora citovaného usnesení Nejvyššího soudu sen. zn. 29 NSČR 91/2023. V dotčených souvislostech není od věci poukázat též na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. června 2024, sp. zn. 24 Cdo 697/2024, v jehož důvodech (srov. odstavec 40 odůvodnění tamtéž) Nejvyšší soud uzavřel, že názor vyslovený v rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 2258/2021 nepředstavuje ustálenou judikaturu soudů, když s ním vyslovalo nesouhlas Občanskoprávní a obchodní kolegium Nejvyššího soudu a odmítlo jeho publikaci ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek. Srov. dále i stanovisko pléna Ústavního soudu ze dne 5. března 2025, sp. zn. Pl. ÚS-st. 60/24, uveřejněné pod číslem 97/2025 Sb., které i při zohlednění závěrů rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 2258/2021 dospívá k závěru, že takový výklad ustanovení občanského soudního řádu o nákladech řízení, podle kterého se zásada „zákazu změny k horšímu“ neaplikuje při rozhodování o nákladech řízení nepředstavuje kvalifikovanou vadu při výkladu podústavního práva.

44. Jelikož právní posouzení věci, na němž rozhodnutí odvolacího soudu spočívá a které bylo dovoláním zpochybněno, je správné, Nejvyšší soud, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), dovolání zamítl jako nedůvodné (§ 243d odst. 1 písm. a/ o. s. ř.).

Další články:

- [Nezbytná cesta](#)
- [Nepominutelný dědic](#)
- [Náhrada škody zaměstnancem](#)
- [Likvidace dědictví](#)
- [Jistota](#)
- [Insolvenční řízení](#)
- [Exekuce](#)
- [Započtení](#)
- [Reorganizace](#)
- [Soudní poplatky \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Spotřebitel \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)